

Pri nórských fjordoch a kostoloch

Počas krátkeho škandinávskeho leta sa mi podarilo stráviť vzácne dni medzi majestátnymi vrchmi s nespočítanými vodopádmi a prameňmi vody stekajúcej po bralách s najkrajšími fjordami Nórska. Cesta viedla aj popri vzácných starých kostoloch – drevených aj murovaných.

Prvý z nich bol vysoko v horách v turistickom centre obce Lom – Stĺpový kostol (Lom stavkyrkje). Predkovia Nórov – pohania, uctievali rôznych bôžikov, modly, amulety, a tieto zvyky boli hlboko zakorenené medzi obyvateľstvom. Od 11. storočia, keď sa v Nórsku rozšírilo kresťanstvo, v krajine pôsobila jediná Rímskokatolícka cirkev. Zmena nastala až v 16. storočí, keď dánsky kráľ Kristian III. presadil v Nórsku reformáciu. Nórsko prijalo učenie Dr. Martina Luthera a stalo sa ako celok evanjelické podľa augsburského vierovyznania.

Jedným zo svedkov týchto premien je aj drevený stĺpový kostol v Lome, jeden z najväčších, ktoré sa v Nórsku uchovali doteraz. Skúmanie dreva z najstaršej časti kostola naznačuje, že kostol postavili pravdepodobne okolo roku 1150. Kedysi bol každý roh kostola obdĺžnikového tvaru, podopretý mohutným stĺpom. Jedinými oknami pôvodného kostola boli malé okrúhle otvory „volské oči“ hore pod strechou. Charakteristickým znakom kostola boli vyrezávané dračie hlavy.

Od informátora slúžiaceho davom turistov som sa dozvedel, že postavy na obidvoch stranách oltára boli pravdepodobne svätí, ktorým bol kostol venovaný. Na severnej strane to boli svätý Olav a Ján Krstiteľ a na južnej strane panna Mária.

V stredoveku boli omše také krátke, že lavice boli pre veriacich zbytočné. Iba pre chorých a starých sa nachádzali pri stenách lavice.

Stĺpový kostol v Lome v stredoveku navštevovali veriaci v hojnom počte a dedinské obyvateľstvo sa v ňom delilo o miesto so všetkými pútnikmi, ktorí tadiaľ prechádzali. Pútnici predstavovali v Nórsku významnú skupinu ľudí, ktorá pomáhala lepšie pochopiť život v tejto severskej krajine.

V čase prevládajúcej katolíckej viery bola rozšírená viera v svätých, v ich osobitné postavenie v cirkvi, ich schopnosť pomôcť, keď už nič nepomáhalo. Ľudia sa modlili k svätým, aby sa tí prihovárali za nich u Boha, aby Ho upozornili na priania a potreby modliacich sa. Dni úmrtia svätých sa stali sviatkami a mnohé také dni sa slávil. Ešte aj dnes sa v Nórsku dodržiavajú dva takéto sviatky: deň sv. Jána 24. júna na pamiatku Jána Krstiteľa a 29. júl na pamiatku kráľa Olava Haraldsona, neskoršieho sv. Olava.

Pútnik býval vystrojený len tým najnevyhnutnejším a putoval väčšinou pešo. Na jednej strane mala byť púť skúškou, na druhej strane bol to jediný spôsob cestovania, na ktorý mali ľudia peniaze a príležitosť. Pútnici neniesli so sebou batožinu a spoliehali sa na ľudí, ktorí bývali na pútnických trasách, že im poskytnú stravu a nocľah. Keďže sa pomoc pútnikom pokladala za dobrý skutok, málokedy boli odmietnutí. V stredoveku sa nórski králi starali o budovanie nocľahární na neobývaných trasách, napríklad v horských priesmykoch. Zrejme z tých čias pochádza tradícia, že aj dnes turista putujúci v horách, nájde nezamknutú chatu s možnosťou zohriať sa, zajať si zo zásoby základných potravín. Predpokladá sa, že za použité služby zanechá na mieste určitú sumu peňazí. Vraj sa nestáva, že by niekto použil takéto služby a nezanechal by primeranú sumu peňazí. U nás si to, žiaľbohu, neviem predstaviť.

Druhý zo štyroch kostolov, ktoré som počas prehliadky nádherných fjordov (niektoré sú zapísané v UNESCO, napr. Naeroyfjorden a Geirangerfjorden) navštívil, bol tiež drevený, ale menší ako ten v Lome. Išlo o kostol v horskom turistickom centre Dombas z roku 1939. Nóri ho volajú Dombas Kyrkje a má miesta pre viac ako tristo veriacich vrátane chóru. Na oltári dominuje Ježiš Kristus s gloriolou okolo hlavy a dúhou v pozadí. Po oboch stranách sú biblické výjavy, napr. traja kráľi, Ježiš utišuje búrku, Ježiš vstupuje do Jeruzalema, Ježiš a učeníci, Ježiš v Getsemanskej záhrade, Ukrižovanie, Uloženie do hrobu. V kostole fungujúcom popri pravidelných službách Božích aj ako múzeum, mladé dievča poskytovalo záujemcom informácie v plynulej angličtine. Ostatne, v Nórsku sa možno po anglicky prakticky všade dohovoriť, je to ako druhý bežne používaný jazyk. Nóřčina sa mi javila ako zmes angličtiny a nemčiny - tak som si predstavoval starogermánčinu.

V tomto rušnom turistickom centre som si všimol ešte jednu zaujímavosť. Uvedomil som si, že nielen v Nemecku majú evanjelické biskupky. Sú aj v Nórsku. Pri jednom ozname pre miestnych cirkevníkov bola fotografia nórskej biskupky, aspoň tak som sa dočítal z textu.

Murovaný, veľký kostol v Lillehammeri, stredisku Zimných olympijských hier, bol popoludní v pracovný deň zavretý, a tak som ho videl len zvonka. Na pamiatku som si ho odfotografoval.

Viac šťastia som mal v hlavnom meste Oslo, kde som katedrálu (Domkirke) v centre mesta mohol obdivovať zo všetkých strán. Dominuje jej mohutná veža so štvorcovým základom a obklopuje ju parčík. Iba pár metrov odtiaľ je rušná ulica vedúca k železničnej stanici a modernej budove Opery priamo na brehu fjordu. Ulica bola plná turistov, ktorí sa zastavovali pri štvorčlennej skupinke školákov – huslistov, ktorí možno práve hrali jednu zo skladieb nórskeho národného skladateľa Edvarda Griega. Pravda, Nóri môžu byť hrdí aj na iné svetoznáme osobnosti, či už je to Henrik Ibsen alebo Bjørnstjerne Bjørnson a mnohí ďalší. Posledne menovaný má sochu pred miestnym divadlom. Z úcty k tomu, že sa významne zasadzoval za práva Slovákov, som si dovolil položiť mu k nej venček so slovenskou trikolórou, ktorý som si obstaral ešte v Bratislave.

Vrátim sa však ešte ku katedrále v Oslo. Každodenne ju navštevuje množstvo turistov z celého sveta. Pre nich je pripravená brožúrka s názvom „Program Oslo Domkirke Sommeren 2013“. Text je síce v nóřčine, ale mená, dátumy a medzinárodné slová pochopí asi každý, kto ju vezme do ruky. Brožúrka obsahuje program v katedrále od začiatku júna do konca augusta s vyznačením služieb Božích v nóřčine aj cudzích jazykoch, organových recitálov, koncertov a mien účinkujúcich. Krátky príhovor v angličtine oboznamuje s poslaním dómu. Vyberám z hlavných myšlienok: Katedrála v Oslo víta všetkých návštevníkov. Je to miesto pre bohoslužby (omše), hudbu, stíšenie sa, konverzáciu a zažívanie sviečok. Katedrála je kostol pre každého a má ambície byť otvorená myslieniu a súčasne dodržiava tradície. Chce pojať do seba rôznosť a kontrast medzi ľuďmi a cítiť milujúcu prítomnosť Pána. Katedrála v Oslo má tri hlavné piliere: služby Božie, umenie a diakoniú. Podľa našej mienky rozličné aspekty týchto pilierov dopĺňajú, obohacujú a spoznávajú ľudskú bytosť. Chceme sa zameriavať na chápanosť Pána voči životu a k všetkým prejavom života. Veríme vo sväté v spojitosti so svetským. Veríme, že jestvuje spojitosť medzi svätým a oslavovaným Bohom a ľudskou bolesťou, osamelosťou a žiaľom.

Popri mojich dojmach z niekoľkých nórskejších kostolov pripomínam, že pražský letecký zájazd s účasťou niekoľkých Slovákov mal motto „Do srdca nórskejších fjordov“. A videli sme aj kus histórie – hanzovú časť malebného prístavu Bergen (pamiatku UNESCO) kde vraj dve tretiny roka buď prší alebo aspoň mrholí, ale aj najväčší európsky ľadovec Nigardsbreen, sochy Gustava Vigelanda, polárnu loď dobyvateľov Nansena a Amundsena, plť

Kon Tiki, loď Ra II Thora Heyerdahla, tisícročné vikingské lode, lyžiarsky mostík Holmenkollen...

Texty k obrázkom

1. Drevený kostol z roku 1939 v obci Dombas.
2. Starobylý drevený stĺpový kostol v Lome v polovici júla 2013.
V popredí autor.
3. Oltár dreveného stĺpového kostola v Lome
4. Oltár kostola v Dombase.
5. Kostol v Lillehammeri.
6. Katedrála v Oslo.

Michal Francisci, CZ ECAV Bratislava-Prievoz